

IME IN PRIIMEK: _____

VPISNA ŠT:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

FAMNIT - PMA

VERJETNOST II

RAČUNSKI IZPIT

23. JANUAR 2026

NAVODILA

Pazljivo preberite besedilo naloge, preden se lotite reševanja.

Naloga	a.	b.	c.	d.	Skupaj
1.				•	
2.			•	•	
3.			•	•	
4.			•	•	
Skupaj					

1. (25) Za prostor z mero vzamemo interval $S = (0, 1)$ z Borelovimi množicami in Lebesgueovo mero λ . Rečemo, da je množica $A \subseteq (0, 1)$ regularna, če za vsak $\epsilon > 0$ obstajata odprta množica $U \subseteq (0, 1)$ in kompaktna množica $K \subseteq (0, 1)$, da velja $K \subseteq A \subseteq U$ in $\lambda(U \setminus K) < \epsilon$.

a. (5) Utemeljite, da je družina $\mathcal{P} = \{(a, b) \subseteq (0, 1) : a < b\} \cup \{\emptyset\}$ π -sistem.

Rešitev: presek dveh odprtih intervalov je ali odprt interval ali prazna množica.

b. (15) Utemeljite, da je $\mathcal{L} = \{A \subseteq (0, 1) : A \text{ je regularna}\}$ λ -sistem.

Namig: pri tretji postavki v definiciji λ -sistema lahko za disjunktne $A_1, A_2, \dots$ izberete odprte množice U_n in kompaktno množico K_n s $K_n \subseteq A_n \subseteq U_n$, da bo

$$\lambda(A_n \setminus K_n) < \frac{\epsilon}{3 \cdot 2^n}.$$

Rešitev: preverimo postavke v definiciji λ -sistema po vrsti:

(i) za $A = (0, 1)$ lahko vzamemo $U = (0, 1)$ in $K = [\epsilon/2, 1 - \epsilon/2]$.

(ii) Naj bosta $A, B \in \mathcal{L}$ in $B \subseteq A$. Naj bo $\epsilon > 0$. Po predpostavki obstajata odprti množici U_i in kompaktni množici K_i za $i = 1, 2$, tako da velja

$$K_1 \subseteq A \subseteq U_1 \quad \text{in} \quad K_2 \subseteq B \subseteq U_2$$

ter

$$\lambda(U_1 \setminus K_1) < \epsilon/2 \quad \text{in} \quad \lambda(U_2 \setminus K_2) < \epsilon/2.$$

Pokazati moramo, da je $A \setminus B \in \mathcal{L}$. Vzemimo $U = U_1 \setminus K_2 = U_1 \cap K_2^c$ in $K = K_1 \setminus U_2 = K_1 \cap U_2^c$. Množica U je presek dveh odprtih množic in zato odprta ter velja $A \setminus B \subseteq U$. Množica K je presek kompaktno in zaprte množice in zato kompaktna ter $K \subseteq A \setminus B$. Poleg tega velja

$$U \setminus K \subseteq (U_1 \setminus K_1) \cup (U_2 \setminus K_2)$$

in posledično

$$\lambda(U \setminus K) \leq \lambda(U_1 \setminus K_1) + \lambda(U_2 \setminus K_2) < \epsilon.$$

Sledi $A \setminus B \in \mathcal{L}$.

(iii) Naj bodo $A_1, A_2, \dots$ disjunktne množice iz $\mathcal{L}$. Naj bo $\epsilon > 0$. Ker je $\bigcup_{n=1}^{\infty} A_n \subseteq (0, 1)$, velja da vrsta $\sum_{n=1}^{\infty} \lambda(A_n)$ konvergira. Obstaja torej N , da je

$$\sum_{n=N+1}^{\infty} \lambda(A_n) < \epsilon/3.$$

Po predpostavki obstajajo odprte množice U_n in kompaktno množice K_n , $n = 1, 2, \dots$, da velja $K_n \subseteq A_n \subseteq U_n$ in

$$\lambda(U_n \setminus K_n) < \frac{\epsilon}{3 \cdot 2^n}.$$

Vzemimo $U = \cup_{n=1}^{\infty} U_n$ in $K = \cup_{n=1}^N K_n$. Množica U je odprta, ker je unija odprtih množic. Množica K je kompaktna, ker je končna unija kompaktnih množic. Poleg tega velja

$$U \setminus K \subseteq \cup_{n=1}^N (U_n \setminus K_n) \cup \cup_{n=N+1}^{\infty} U_n.$$

Ocenimo

$$\lambda(U \setminus K) \leq \sum_{n=1}^N \lambda(U_n \setminus K_n) + \sum_{n=N+1}^{\infty} \lambda(U_n).$$

Za prvo vsoto po konstrukciji velja

$$\sum_{n=1}^N \lambda(U_n \setminus K_n) \leq \sum_{n=1}^{\infty} \lambda(U_n \setminus K_n) < \frac{\epsilon}{3}.$$

Za drugo vsoto najprej opazimo, da iz $U_n \setminus A_n \subseteq U_n \setminus K_n$ sledi, da je

$$\lambda(U_n) \leq \lambda(A_n) + \lambda(U_n \setminus K_n)$$

in posledično

$$\lambda(U_n) < \lambda(A_n) + \frac{\epsilon}{3 \cdot 2^n}.$$

Sledi

$$\sum_{n=N+1}^{\infty} \lambda(U_n) \leq \sum_{n=N+1}^{\infty} \lambda(A_n) + \sum_{n=N+1}^{\infty} \frac{\epsilon}{3 \cdot 2^n},$$

torej

$$\sum_{n=N+1}^{\infty} \lambda(U_n) < \epsilon/3 + \epsilon/3.$$

Združimo in sledi

$$\lambda(U \setminus K) < \epsilon.$$

Družina $\mathcal{L}$ je λ -sistem.

- c. (5) Utemeljite, da so vse Borelove množice $A \subseteq (0, 1)$ regularne.

Rešitev: odprti intervali so očitno regularne množice, torej $\mathcal{P} \subseteq \mathcal{L}$. Družina $\mathcal{L}$ vsebuje π -sistem $\mathcal{P}$, ki pa generira Borelovo σ -algebro. Sledi, da $\mathcal{L}$ vsebuje vse Borelove množice, kar potrjuje trditev.

2. (25) Funkcija $f(x)$ naj bo za $x \geq 0$ dana z neskončno vrsto

$$f(x) = \sum_{n=1}^{\infty} (1 - 4n^2x)e^{-2n^2x}.$$

Izračunati želimo

$$\int_0^{\infty} e^{-\lambda x} f(x) dx$$

za $\lambda > 0$.

a. (10) Utemeljite, da je

$$\int_0^{\infty} |f(x)| dx < \infty.$$

Namig: vedno je $|\sum_{n=1}^{\infty} a_n| \leq \sum_{n=1}^{\infty} |a_n|$.

Rešitev: vrste z nenegativnimi členi po izreku o monotoni konvergenci lahko integriramo členoma. Uporabimo še trikotniško neenakost $|1 - 4k^2x| \leq 1 + 4k^2x$, ki velja za $x \geq 0$. Računamo

$$\begin{aligned} \int_0^{\infty} |f(x)| dx &\leq \int_0^{\infty} \sum_{n=1}^{\infty} |1 - 4k^2x| e^{-2k^2x} dx \\ &= \sum_{n=1}^{\infty} \int_0^{\infty} |1 - 4k^2x| e^{-2k^2x} dx \\ &\leq \sum_{n=1}^{\infty} \int_0^{\infty} (1 + 4k^2x) e^{-2k^2x} dx \\ &= \sum_{n=1}^{\infty} \left(\frac{1}{2k^2} + \frac{1}{k^2} \right) \\ &< \infty, \end{aligned}$$

b. (15) Kot znano privzemite, da je

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\lambda - 2n^2}{(\lambda + 2n^2)^2} = \frac{1}{4\lambda} \left(\frac{\lambda\pi^2}{\sinh^2\left(\frac{\sqrt{\lambda}\pi}{\sqrt{2}}\right)} - 2 \right).$$

Izračunajte

$$\int_0^{\infty} e^{-\lambda x} f(x) dx$$

za $\lambda > 0$. Utemeljite korake.

Rešitev: definiramo

$$h(x) = \sum_{n=1}^{\infty} |1 - 4k^2x| e^{-2k^2x}.$$

V prvem delu smo pokazali, da je h integrabilna. Ker $h(x)$ dominira delne vsote vrste, uporabimo lahko izrek o dominirani konvergenci in zamenjamo vrstni red seštevanja in integriranja. Računamo

$$\begin{aligned}\int_0^{\infty} e^{-\lambda x} f(x) dx &= \int_0^{\infty} \sum_{n=1}^{\infty} (1 - 4n^2 x) e^{-2n^2 x} e^{-\lambda x} dx \\ &= \sum_{n=1}^{\infty} \int_0^{\infty} (1 - 4n^2 x) e^{-(\lambda + 2n^2)x} dx \\ &= \sum_{n=1}^{\infty} \left(\frac{1}{\lambda + 2n^2} - \frac{4n^2}{(\lambda + 2n^2)^2} \right) \\ &= \sum_{n=1}^{\infty} \frac{\lambda - 2n^2}{(\lambda + 2n^2)^2}.\end{aligned}$$

3. (25) Dana naj bo funkcija

$$f(x, y) = \frac{1}{(1+y)(1+x^2y)} = \frac{1}{1-x^2} \left(\frac{1}{1+y} - \frac{x^2}{1+x^2y} \right).$$

a. (10) Utemeljite, da integral

$$\int_{(0,\infty) \times (0,\infty)} f(x, y) dx dy$$

obstaja in je končen.

Rešitev: dovolj je pokazati, da obstaja eden od dvakratnih integralov. Ker so vsi integrandi nenegativni, ni treba absolutnih vrednosti. Računamo

$$\begin{aligned} \int_{(0,\infty) \times (0,\infty)} f(x, y) dx dy &= \int_0^\infty dy \int_0^\infty \frac{1}{(1+y)(1+x^2y)} dx \\ &= \int_0^\infty \frac{dy}{1+y} \left(\frac{\arctan x\sqrt{y}}{\sqrt{y}} \right) \Big|_0^\infty \\ &= \frac{\pi}{2} \int_0^\infty \frac{dy}{\sqrt{y}(1+y)} \\ &= \frac{\pi}{2} \int_0^\infty \frac{2du}{1+u^2} \\ &= \frac{\pi^2}{2}. \end{aligned}$$

b. (15) Izračunajte

$$\int_0^\infty \frac{\log x dx}{x^2 - 1}.$$

Utemeljite korake.

Rešitev: po Fubiniju lahko zamenjamo vrstni red integracije in dobimo

$$\begin{aligned} \int_{(0,\infty) \times (0,\infty)} f(x, y) dx dy &= \int_0^\infty dx \int_0^\infty \frac{1}{(1+y)(1+x^2y)} dy \\ &= \int_0^\infty \frac{dx}{1-x^2} (\log(1+y) - \log(1+x^2y)) \Big|_0^\infty \\ &= \int_0^\infty \frac{\log(1/x^2) dx}{1-x^2} \\ &= 2 \int_0^\infty \frac{\log x}{x^2-1} dx. \end{aligned}$$

Izenačimo z integralom iz prvega dela in sledi

$$\int_0^\infty \frac{\log x dx}{x^2-1} = \frac{\pi^2}{4}.$$

4. (25) V najpreprostejšem modelu razširjanja epidemij privzamemo, da imamo n posameznikov. Vsak od njih zboli z verjetnostjo p , neodvisno od ostalih. V drugem koraku vsak oboleli posameznik okuži zdravega posameznika z verjetnostjo q , neodvisno od ostalih posameznikov. Z N označimo slučajno število obolelih posameznikov na koncu.

V bolj matematičnem jeziku formuliramo problem na naslednji način: naj bodo I_k in I_{kl} za $1 \leq k, l \leq n$ neodvisni indikatorji z $I_k \sim \text{Bernoulli}(p)$ in $I_{kl} \sim \text{Bernoulli}(q)$. Indikator I_k interpretiramo kot indikator obolelosti v prvem koraku, I_{kl} pa kot indikator okužbe v drugem koraku. Zapišemo lahko

$$N = \sum_{k=1}^n \left(I_k + (1 - I_k) \left(1 - \prod_{l \neq k} (1 - I_l I_{lk}) \right) \right).$$

a. (10) Izračunajte $E(N|I_1, \dots, I_n)$.

Rešitev: najprej izračunajmo

$$\begin{aligned} & E \left((1 - I_k) \left(1 - \prod_{l \neq k} (1 - I_l I_{lk}) \right) \middle| I_1, \dots, I_n \right) \\ &= (1 - I_k) E \left(1 - \prod_{l \neq k} (1 - I_l I_{lk}) \middle| I_1, \dots, I_n \right) \\ &= (1 - I_k) \left(1 - \prod_{l \neq k} (1 - q I_l) \right). \end{aligned}$$

Uporabili smo pravilo, da lahko iz pogojnega matematičnega upanja izpostavimo merljivo spremenljivko in pravilo, da je za neodvisni slučajni spremenljivki X in Z (lahko tudi vektorja) $E(f(X, Z)|Z) = \psi(Z)$, kjer je $\psi(z) = E(f(X, z))$. Sledi

$$E(N|I_1, \dots, I_n) = \sum_{k=1}^n \left(I_k + (1 - I_k) \left(1 - \prod_{l \neq k} (1 - q I_l) \right) \right).$$

b. (10) Izračunajte $E(N)$.

Rešitev: vedno je $E(N) = E(E(N|I_1, \dots, I_n))$. Z uporabo linearnosti in neodvisnosti lahko računamo

$$\begin{aligned} E(N) &= E(E(N|I_1, \dots, I_n)) \\ &= \sum_{k=1}^n E \left(I_k + (1 - I_k) \left(1 - \prod_{l \neq k} (1 - q I_l) \right) \right) \\ &= np + n(1 - p)(1 - (1 - pq)^{n-1}). \end{aligned}$$

